

Definitie palliatieve sedatie

Palliatieve sedatie is het toedienen van sedativa in doseringen en combinaties die vereist zijn om het bewustzijn van een **terminale patiënt** zoveel te verlagen als nodig om **één of meerdere refractaire symptomen** op adequate wijze te controleren.

Voor meer informatie, zie Richtlijn 'Palliatieve sedatie' op www.pallialine.be.

INFORMATIE VOOR PATIËNT EN FAMILIE

- Doel palliatieve sedatie is lijden verminderen, niet het leven verkorten.
- Palliatieve sedatie is geen euthanasie.
- Palliatieve sedatie kan samengaan met bewegingen, reutel, Cheyne-Stokes ademhaling e.d.
- Proportioneel gebruik van medicatie betekent zoveel als nodig om bewustzijn te verlagen.
- Communicatie valt vaak volledig weg.
- De gewenste sedatie wordt niet altijd onmiddellijk bereikt.
- Precieze duur en verloop van sedatie zijn moeilijk in te schatten.
- Voeding en vochttoediening worden besproken en stopgezet.

KLINISCH BEELD EN ASSESSMENT

patiënt

- onomkeerbare terminale aandoening
- overlijden te verwachten binnen de 2 weken
(gebruik PPS via <http://www.pallialine.be/redirecter.asp?url=scale>)

refractair(e) sympto(o)m(en) (*)

- lichamelijk
 - dyspnoe / verstikkingsgevoel
 - misselijkheid / braken
 - verwardheid / delier
 - pijn
 - bloeding
 - uitputting
 - andere:
- psychisch / existentieel
 - onrust
 - angst
 - zinloosheid
 - uitputting
 - andere:

COMMUNICATIEPROCES

beslissingsproces en informed consent:

- Overweeg overleg met expert (palliatieve zorg en/of ziekte-specifieke expert).
- Overleg in het zorgteam
- Overleg met andere zorgverleners van de patiënt (huisarts, specialist ...)
- Overleg met palliatief team (MBE¹, PST, PZE, referentiepersoon palliatieve zorg)
- patiënt of vertegenwoordiger is geïnformeerd en betrokken bij het beslissingsproces (informed consent)
- Familie² is geïnformeerd en betrokken bij het proces.
- Beschikbaarheid van de nodige medicatie (midazolam, clotiapine, levomepromazine³)
- Afscheid (en eventueel ritueel) is besproken met alle betrokkenen.
- Startdatum en –uur palliatieve sedatie zijn bij voorkeur vastgelegd.
- Familie/naasten beschikken over gegevens contactpersoon (arts en/of verpleegkundige).

¹ MBE = multidisciplinaire begeleidingsequipe, PST = palliatief supportteam, PZE = palliatieve zorgenheid

² of naaste(n) indien de patiënt geen familie meer heeft.

³ Levomepromazine wordt ingevoerd door apotheek.

UITVOERING PALLIATIEVE SEDATIE

start: titratie tot symptoomcontrole

- Wenst patiënt snelle of geleidelijke bewustzijnsverlaging? Bespreek wat mogelijk is.
- Start met midazolam. Titratie tot symptoomcontrole bestaat uit 4 stappen:
 - induceer midazolam via SC of IV bolus.
 - evalueer telkens na 30 min. bij SC bolus, na 5 min. bij IV bolus tot gewenste sedatie.
 - continueer midazolam via SC of IV toediening met spuitdrijver.
 - pas de dosis van de bolus en spuitdrijver aan volgens noodzaak.
- Voor meer informatie over de dosering van midazolam:
 - Zie medicatieschema via <http://pallialine.be/redirecter.asp?url=medicatieschema> of neem contact op met equipearts/arts palliatief team.
 - De vermelde richtdosisen vragen om snelle evaluatie en aanpassing afgestemd op patiënt (o.a. medische voorgeschiedenis van psychofarmaca en abusius) en setting.
- Indien onvoldoende controle: overleg met equipearts/arts palliatief team. Voeg evt. toe:
 - clotiapine
 - levomepromazine
- Indien onvoldoende controle: overleg met anesthesist en regel indien nodig opname PZE of ziekenhuis.

opvolging

- Blijf de overige symptomen behandelen (pijn e.a.).
- Stop met onnodige medicatie.
- Evalueer regelmatig (arts minstens eenmaal per dag, verpleegkundige vaker)
 - Is het symptoom onder controle?
 - Evalueer de graad van sedatie. (**)
 - Continueer comfortzorg (plaats blaassonde, evalueer constipatie ...).
 - Evalueer de draagkracht van de familie en bied ondersteuning.
 - Is het waken georganiseerd? Is een waakmand beschikbaar?

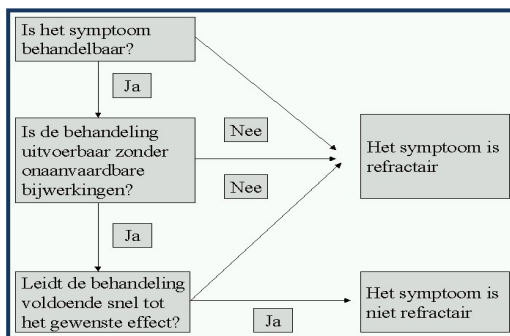
Contact en overleg met de andere hulpverleners

- De andere hulpverleners kunnen de arts dag en nacht bereiken.
- De continuïteit van de medische zorg is verzekerd (eventuele wachtarts is verwittigd).

Specifieke aandachtspunten eigen zorgvoorziening of setting palliatieve zorg

-
-
-
-
-

(*) Refractair symptoom

(**) Sedatieschaal (gemodificeerd naar Ramsay) ⁴

- 1 patiënt is wakker, geen sedatie
- 2 patiënt is enigszins slaperig
- 3 patiënt is slaperig, reageert op aanspreken
- 4 patiënt valt regelmatig in slaap, gemakkelijk wekbaar
- 5 patiënt slaapt voortdurend, moeilijk wekbaar
- 6 patiënt slaapt, niet wekbaar

Deze checklist kunt u invullen en downloaden via www.pallialine.be / Richtlijn 'Palliatieve sedatie'.

⁴ Ramsay MAE, Savage TM, Simpson BRJ & Goodwin R. Controlled sedation with alprazolone-alphadolone. *BMJ* 1974; 2:656 - 6